

СПЕЦИЈАЛНЕ СНАГЕ КАЗАХСТАНА

ОДРАЗ ПОЛИТИЧКОГ УРЕЂЕЊА

Проблем успостављања националног идентитета и осећања припадности новој, независној држави, после стицања независности од Совјетског Савеза 16. децембра 1991, одразио се не само на руковођење већ и на персонални састав казахстанских служби безбедности и специјалних снага

Казаци, турско-монголска номадска племена, која су се у 13. веку доселила на просторе средње Азије, током историје ретко су били уједињени као народ на устаљеној територији. Русија је то подручје освојила у XVIII веку, а Казахстан је постао Совјетска Република 1936. године. Током педесетих и шездесетих година прошлог века, за време кампања „узорана ледина“, совјетски грађани су подстицани да помажу у култивисању пустиња на северу Казахстана. Тај талас имиграната довео је до етничког мешања и знатног повећања удела словенског живља.

Држава је административно подељена на 14 области и три града. Споразумом из 1995. године простор око космодрома Бајконур је изнајмљен Русији на период од 20 година. Формалну законодавну спроводи дводомни парламент, који сачињавају Сенат – са 39 посланика, од којих седам именује председник Републике, а преостали се бирају на директним изборима са шестогодишњим мандатом, и Мецлис – са 77 посланика који се бирају на општим изборима сваких пет година, с тим што победничка странка има аутоматско право на 10 додатних посланика. Главни град је Астана.

Казахстан је земља са председничким системом власти и тежњом проширења председничких овлашћења. Актуелни председник Нурсултан Назарбајев, који је на власти од 1991. године, према сопственим декретима, једини има право предлагања уставних амандмана, именовања и смењивања Владе, распуштања парламента, расписивања референдума и именовања челника у областима и градовима. Председнички избори се, иначе, према Уставу, расписују на сваких седам година.

■ ЛАВОВИ, СОКОЛОВИ И ОРЛОВИ

Специфичност снага за специјална дејства Казахстана огледа се и у супериорности полиције „спецназ“ – тачније органа државне безбедности и органа унутрашњих послова – над војним специјалним формацијама, које су донедавно биле потпуно запостављене. Такав се закључак намеће због чињенице да, након распада заједничке државе, Казахстану није припала ниједна бригада „спецназа“ ГРУ СССР, док су суседном Узбекистану припале не само 15. бригада и 459. самостална чета војног „спецназа“, него и наставни

намене, који је својевремено припремао састав за дејства у Авганистану.

Специјалне полицијске снаге чине јединице *Аристан* (Ari'stan – Лавови) у оквиру КНБ, те формације *Сункар* (Sun-kar – Соколови) и *Беркут* (Byrkit – Орлови), које су у саставу МУП-а. Њихова генеза се преклапа са развојем чувених совјетских, односно руских одреда специјалне намене Алфа, која сада носи назив – Управа Департамента А за борбу против тероризма ФСБ и „Витез“.

Познато је да је група Алфа основана 29. јуна 1974. на иницијативу тадашњег начелника КГБ Ј. Андропова и начелника VII Управе КГБ А. Безчастног. Та формација је под називом Група А деловала у саставу VIII Управе КГБ, са задатком решавања талачких ситуација у оквиру борбе против екстремизма и тероризма у СССР и иностранству. У време оснивања имала је четрдесетак припадника, да би у моменту распада СССР бројала близу 500 официра, укључујући и људство у тадашњем главном граду Казахстана Алма Ати. У саставу КГБ Казахстана је, још у октобру

ЗЕМЉА У БРОЈКАМА

Република Казахстан је по пространству девета земља на свету и убедљиво највећа континентална држава. При томе већи део територије чини слабо насељена степа. Граничи се истоку са Кином, на северу Русијом, на југу са Киргизијом, Туркменистаном и Узбекистаном, а на западу излази на Каспијско језеро. На 2,717.300 км² живи 16,742.000 становника, од тога највише Казака (53,4%) и Руса (30%). Око 47% житеља су муслимани – у огромној већини сунити, док је 44% становништва православне вероисповести. Државни језик је казачки, а у службеној употреби је и руски, који је уобичајен у међуетничкој комуникацији.

1990. године, основано и почело са радом регионално одељење Групе Алфа, такође под називом Служба А.

Током 1991. године Служба А КГБ Казахстана преименована је у јединицу *Аристан*, да би 1992. године била потчињена у том моменту најмоћнијој – Служби безбедности председника (СОП), а већ у априлу 1993. препотчињена органима државне безбедности (КНБ).

У том периоду *Аристаном* је командовао пуковник Ајдар Базилов, иначе совјетски ветеран из рата у Авганистану. Базилов је својевремено успешно руководио и другим сегментима безбедносно-обавештајног система, и то као руководиоца централног апарата КНБ и заменик руководиоца СОП. Он је на чело *Аристана* постављен у јесен 2001. године, али је 1. маја 2002. погинуо у саобраћајној несрећи. Вршилац дужности начелника *Аристана* тада је постао Фејзулах Камењев.

Занимљиво је да, за разлику од КНБ и других специјалних служби и органа у којима је спроведена „чистка“ на основу националности, у саставу *Аристана* значајан сегмент и даље чине етнички Руси. На пример, старшина групе снајпериста је Аркадиј Стрелков.

Познато је, такође, да је у мају 2002. године за потребе *Аристана* набављено пет изузетно скупих снајперских пушака SIG-Sauer, произведених у швајцарским и немачким фирмама, по наруџби Казахстана. О угледу *Аристана* сведочи чињеница да је управо та јединица одређена да изводи практичну обуку у

решавању талачких ситуација специјалних антитерористичких јединица Заједнице Независних Држава у оквиру јединственог Антитерористичког центра ЗНД.

Специјалне јединице *Сункар* и *Беркут* новијег су датума. *Сункар* је основан као специјална јединица милиције 11. маја 1998. године. Та формација несумњиво има за узор већ поменути *Витјаз* – специјалну формацију унутрашње војске (ВВ МВД) Руске Федерације.

У пролеће 2000, у оквиру унутрашње војске Казахстана основана је нова специјална јединица са називом *Беркут*, за коју се сматра да је „чедо“ бившег министра унутрашњих послова Кајербек Сулејманова. За разлику од *Сункара* који функционише као централна јединица у Алма Ати, са регионалним испоставама на терену, *Беркут* делује и преко допунских одељења „спецназа“ у обласним центрима.

■ ТУРСКА ПОМОЋ

Према програму обуке припадника тих састава, нема сумње да су све специјалне формације Казахстана донедавно биле оријентисане стриктно на одговарајуће институције Руске Федерације – на пример, на Центар за посебне намене, у оквиру Департамента за заштиту уставног поретка и борбу против тероризма службе ФСБ. Након познатих догађаја од 11. септембра 2001, обуку казахстанских специјалаца постепено преузимају амерички саветници. Они су посебно заинтересовани за оспособљавање инструктора из редова специјалних формација оружаних снага, али и из неких делова мобилне армије Казахстана. Због тога је одређен број њих морао да прође практичну обуку у одговарајућим наставним центрима САД. Због тога је и војни буџет знатно увећан.

Казахстан је једна од првих земаља централне Азије која је пружила сву подршку америчкој интервенцији у Авганистану, док су оружане снаге САД заузврат обећале највећу помоћ у обуци специјалних снага Министарства одбране те земље. Међутим, помоћ тим формацијама после 11. септембра стиже и са других страна. Тако је Турска већ 15. октобра 2001. свечано предала Министарству одбране Казахстана 15 војних возила и опрему за специјалне снаге – на основу раније закљученог уговора између две земље о бесповратној војној помоћи. ■

Милан МИЛОШЕВИЋ